

TANDORI DEZSŐ

A huszonnyolcadik év

IV. Fúlton fultány

*Igen, a telefon. S most nem: a rádió.
Nem szól a rádió Totyinak, ahogy ez a kacabajka
zene és szöveg volt az, ami szórakoztatta,
ha nem lehettem vele, vagy ha maga kérte,
csukjam rá a másik szoba szárnyas ajtaját,
és míg itthon voltam, dolgoztam, vagy bármi mást
csináltam, nyugodt és elégedett lehettem legalább,
ő – Totyi verébkém – nyugodt és elégedett,
uralkodik a zene felett,
ró nagy röpíveket, köröket, az ég tudja, mit csinál,
s a lassan a könyvespolcokra egyenest az ő kedvéért
kirakogatott levelezőlapok közül 5-7-11-17 is akár
leszáll.*

*Most csend van a másik szobában,
bár sokszor csukva is hagyom az ajtót,
négy kalitka üres, ugye, úgy ítéltük, fölösleges
elrámolni az utolsó három halott madár házát,
Totyi ezeken sokat mászkált,
lehetett tenni rájuk – neki, már csak – fűrtös kölest, salátát
és egyáltalán, megvolt az életünknek bizonyos szervezettsége.*

*S nem volt kérdés, az ő élete ez, valóban? mert ez
az ő élete volt, ez volt az ő élete itt,
míg hordozta egyéb rejtélyeit,
rettentő hamar bekövetkezett halála okát,
például. Ez volt az élete, hozzá szegődtem társul,
ő hozzánk szegődött társul, végül
mindkettőnkkel, kik e lakásban éltünk s élünk,
a neki megfelelő közeli kapcsolatban állt,*

s így vitte el rejtélyként a ...
a rím��ót ki se mondom.

Szobája, melyben nem élt rajta kívül most már más madár,
szobája, melyet szeretett így egyedül
birtokolni, s melyet szeretett,
ahol más madárral nyilván csak verekedett, veszekedett
volna, szobája –
egykori szobám – mit is mondhatnék róla.
Szólt a
rádió, ő hihetetlen hangokat adott rá válaszul,
a veréb sosem maradhat alul;
csak, mint mindenki más is, legvégül,
végül.

Azóta nem szól nálam rádió. Persze,
így-úgy, kínos vagy egészségesnek nevezett
érdeklődésből
nézek tévét, vannak a világesemények,
melyeket érdeklődésem köréből rég kihagytam,
nem szól rádió, hogy szidhassam
– mondtam – a kacat szenét, örökké humoros szövegét,
jaj, ami már örök, ami kötelező,
ebből épp elég jön elő
úgynevezett munkám során,
mely az aránytalanul megnövekedett megélhetési
költségek tudati kínjait egyelőre azzal tetézi,
hogy még bírom az iramot, épp hogy,
magam s végeredményében,
nulla-szaldós tudok lenni, s minden,
amiért hörgök, „hőbörgök”, aggódom stb. –
rendbejön végezetül,
csak Totyi nem tér vissza, ő nem lesz meg soha,
és nagy kérdés, „helyére” egyáltalán
kerül-
-e
bárki más.

Lassan a vers címére is rá kell térni.
De még várjunk.

Ritkaság volt az, hogy ő ránk unt,
rám, főleg, mert társa én voltam,
másikunknak – fura! – csak udvarolt
(egy háznál élő veréb, egyáltalán, madár,
teljesen kifordult ösztönvilága!);
vagy teljesen kifordult-e? vagy más
a megfelelő szó erre? Nincs is rá szó, és
az nem volt kérdés, hogy rám un-e, nem unt rám,
csak vipp, hipp, hirtelen, ahogy
más klasszikus madárleírásokból ismerős ez,
egyszerre itt termett, meg ott termett,
övé volt a teljes tér, bár többet akart volna.
Vonzotta az előszoba, a konyha,
és így örök tragédialehetőségeket teremtett
– beszorul az ajtóba! –, vagy (ezt már meséltem)
ott volt a fotel karfáján a könyököm mellett,
ahogy gépeltem (egy rossz mozdulat, s gyilkosa
vagyok máris!), örület... ott volt a lábam alatt,
ezek ma már mind csak szavak,
s bármit akárhogy minősíthetek.
Így mondom, hogy ahogy az ajtaját megsímogatom
rendszeresen, és ahogy ő ma is így él nekem
(sokszor), csak gonoszul nem törődöm vele,
tisztára pszichó vagyok.

S mindezt az itteni, jó, a „szabad” élet
megnehezült lehetőségei között.
Nincs semmi ellenjátékom.
Munkámért lehet lelkesednem,
munkámat lehet unnom,
lehet a keresményeken kétségbeesnem,
lehet nem értenem, lehet túlértenem
– hogy nagyon is engedékenyen veszem –,
„mire megy el az a sok pénz”,
de mondom, egyelőre
még így-úgy gondolhatok nyugodtan is
a legeslegközelebbi jövőre,
bár ez ismétlődő öncsalás,
variábilisan hamis.
Hanem amit akárhogy variálok,

nincs az, hogy valaki is egy ilyen
elveszett... nem is huszonnyolc évből, de...
legutolsó kapcsolatából
kilábol. Az nem van és nem nincs,
ahogy mondani szokás.

S így közhely minden változás,
egyhangúság megannyi változat, amit képzelhetek;
az ő szárnyainak elevensége nélkül
én lettem így, fogalmazóként is, szárnyiszegett.
Örök elégedetlen,
és nem akarok végigmenni esetlen
az eseteken, mikor...
ugyan már, kivel törődnek úgy,
hogy az legyen, amit én, már nem is, szeretnék.
A kölcsönös erős törődés vágya: maga a remény-
telenség.
s ez jól érthető. Mindenkinek megvan a maga baja.
„Nem is hittem, hogy te is...”
Mindenki azt hiszi, ő küszködik csak.
Weöres zsurnáljának hettitája
és sirálya. Az élet egészségének
önzése és önctalása, másikat-becsapása,
és persze, ha a másik, egy jóbarát, egy félig-idegen,
akárki, rájön, hogy valami itt van, „van”,
s erre a részéről mi legyen, hát
komor arcot vág, ő is maga a gyász, csak
megmukkanni se bír, elfelejti a helyes szöveget,
vagy mond valami neki magának is kínos
– ez a jobbik eset – humorosat
akármi értelmes helyett.
Csak hát azt se mondhatna úgyse semmit,
nem mondhatna semmi értelmeset.
(Az például mind ott van már a T. S. Eliot-versekben,
és a többi. Feledni.)

S így érkezünk el oda, ahonnét indultam.
Ennek a sok mindennek itt – múltán.
Persze, hogy minden másban is – valakit teljes
érdeklődéssel kívánnék meg, várnék el, ha csak

időszakokra is, magam mellett,
„semmiért egészen”, bár csak részben,
egy-egy „részterületen”, egy-egy nap,
vagy kiteljesedni érezhetnék bármi beszélgetési,
találkozási alkalmat...
ah, más is vágyik ugyanerre, hányan vágnak!
Hogy ahogy az angol mondja, full time,
egészidős foglalkozás essen az illetővel,
ne csak pusztá előjel
maradjon ez-az, kezdemény, s ne viszonzás fejében,
de önzetlenül. Totyinak ez voltam én,
s bizony, sok legjobb pillanatomban volt nekem is ez ő,
de mert oly nagy volt köztünk a távolság, mégse mindig.
Most ez a full time, ahogy mondtam, a fultány
megvan, le se megy rólam, bárhogymosdván,
mint – bocsánat – dolmányos varjún a dolmány,
úgy van rajtam,
s a telefont nem veszem fel, a rádiót, jaj, ne halljam,
ennek az én életemben befúltán,
ami most „végre” full time,
ez fülton fultány,
ez a – megyek, megsímogatom az ajtaját – pszichó, némán.

V. A rab madara (Kicsengés: Berda József!)

VÁLTOZAT

De hát hiszen miféle rab volnék én, legfőljebb
önmagam rabja, kényszerű képzeimé, ha magam rabnak
vallom, és miket mesélhetek? Hogy herótom van
bárhova is menni már, és ha előnyömre a dolog, akkor is,
megbeszélni iksz időpontot, bekapcsolva hagyni a telefont,
lejárni nap mint nap, mit tudom én, mely időpontokban,
bemászkálni ugyanazokat a környékeket, és most,
hogymár az sincs, Totyinak krumplics, saláta,
jószerén teljesen céltalanul, épp csak
meginni valamit, túl sokat is esetleg, érezni
értelmetlenségét az egésznek, s úgy, hogy nincs
kihez hazajönni, igen, hogy Totyi meghalt, mondjam ezt,

*rab vagyok, semmi kényszert nem bírok elviselni,
egy megbeszélte időpontot, annyit se – jó, hát dolgozni
kell, és nem csupán a pénzért, az megy még, az volt
a Totyi által enyhített rabság, egy verébnyi szabadságom
mégis volt, valaki, akivel azt éreztem, a dolog minden
furcsasága ellenére, közöm van hozzá, fontos vagyok neki
elemi erővel. De mik ezek az elemi erők, ha mindezt
egy vak barátomnak mondom, aki oly más, ráadásul, mint én,
egy tolokocsis illetőnek, vagy mit tudom én, akinek ilyen-olyan
írói „álmaiból” semmisem valósult meg, más álmokból? Hanem hát
ettől azért én rögtön semmit nem is mondhatok,
mert nekem olyan jó? Vagy ezek a bajok nem azok a bajok,
ahol az igazi bajok kezdődnek, és a többi?
Nem mondhatom, persze, nagy önreflexióval,
hogy azt akarnám csak: valaki foglalkozzon csak velem,
legyek minden gondolata én, de nem mint egy testőrnek egy államelnök,
és nem is, mint a szerelmesek, a rajongók, a tolakodók,
a csak-azt-hiszik-értők, nem, ez Medve Gábor panasza,
az „Iskola”-beli, ahol még anyja... meg a néma gyerek...
meg a szeretet üres szavai, a jóindulat köménymaglevese, teszem
hozzá – és feleségem nevet, nem is szoktunk ilyen levest enni.
(Nem mondom! Így én; kéne csakugyan egy jó lebbencset,
egy májgombóclevest.) Nem, nem, mondom feleségemnek, ha
valakinek így lennék öt percig csak én az egész élete,
szégyenemben pirulnék füstmilánosan, és én kérném meg, hagyjon fel
ezzel az igyekezetével, ez az öt perc engem
mindenről meggyőzött, menjen tovább addigi medrében az élet,
ily fellengősen szólnék. Hanem hogy most már Totyi sincs,
jön, hogy nekem annyi sem lehet, annyim se, mint a rabnak,
akinek ablakához egy madárka jár, mégis,
azt eteti kenyérgalacsinnal – a madár ugyan már hurutot ne kapjon,
vigyázz, te rab... s a többi. Vigyáztam eléggé Totyimra?
Még rá se tudtam vigyázni eléggé, őt sem tudtam megtartani,
nem voltam képes? Vagy máshogy veszett el? S ilyen fiatalon,
még hány meg hány évet élhetett volna. És most nem bírok új
madarat akarni, én, aki azt a feltétlen és pontos törődést
akarnám, gyötöröm magam csak, fölöslegesen talán, és állandóan
meg vagyok bántva, sérülve és sértődve és bántva, hogy velem senki,
nekem senki – holott a lehető helyett a lehetetlent akarnám!!*

A 21. sz. Rilkéje

(II.)

Minden baloldali értelmiségi angyal iszonyú. Jobb oldaliakról külön ne beszéljünk. Eme sikeres ingerküszöb után hadd(-el-hadd jön) kezdjük, tényleg. Már (még) a haláleset, utolsó fő szerettem halála előtt, mert Totyi főangyal volt, fő madarunk, itt (és most nem beszélek Főmedvémeikről, feleségemről, a magyar irodalomról és némely személyéről életemben, persze, hogy szeretem őket) – – – hagyom. Munkával töltöm napjaim, megsímogatva olykor a szárnyas ajtót, Totyi szobájának ajtaját; halálának okát s körülményeit hosszan, sokszor fogom még tárgyalni, a körülmények szerencsére tisztázhatatlanok. Nagyot éltünk együtt, vele, többen is. No. Bal oldaláról Totyinak egy angyal áll ez volt fehér kutyánk, egy drága szuka, a Szuszi, jobb oldalán (madár) Alíz, mit tudom én, Szpéró, Rudi, s a többiek közül bárki. Hím vagy tojó angyal. De amiről e szűkre szabott elégiában beszámolnom kell: már az év elején abbahagytam az úgynevezett esszékhöz készítendő feljegyzéseket, már jóval (előbb oldottam a bocskort) – – – hagyom, barátaimnál. Magányra marasztottam magam, írásaim elkezdtem kallasztani. Jók és rosszak egyképp értek irodalomszellemileg-s-anyagilag. Hanem most, hogy számtalanszor elmondtam, hasonlatos ez: míg Totyi élt, gonddal gyűjtöttem a képeslapokat, s vagy ezret beépítettem neki, magunknak, sok köbméter dossziéra. Schwitters–Merz-mű. Most sincs veletek semmi elidegenül-bajok-sora, szeretteim, csak mint a képeslapok, vagytok, de Totyi halála után nem tudlak titeket semmi rendszerbe – –